

Výjezdní workshop z obchodního práva

Úsvit nové obchodněprávní judikatury?

13.–15. dubna 2018

K (ne)dovolenosti společného jednání prokuristy a jednatele

Daniel Galis

3. ročník PF UK

Resumé

V práci je rozebíráno rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2017, sp. zn. 29 Cdo 287/2016, ohledně společného zastupování společnosti jednatelem a prokuristou. Vzhledem k tomu, že byla tato otázka řešena již před rekodifikací, zabývá se práce prvně tím, jak se změnila argumentace soudů, zejména s ohledem na posun v koncepci jednání právnických osob. Dále jsou představeny východiska pro odůvodnění a doktrinní názory, se kterými se musel Nejvyšší soud vypořádat. V závěru práce je pak zhodnocen dopad rozhodnutí, přičemž autor se kloní k přesvědčení, že rozhodnutí neřeší danou otázku komplexně. Dle autora není totiž představená argumentace, vztahující se na způsob jednání statutárního orgánu, aplikovatelná také na způsob jednání prokuristy.

1. Úvod a cíl práce

Rekodifikace soukromého práva otevřela mnohé otázky, které byly za starého práva již vyřešeny, a pouze postupně jsou znova zodpovídaný judikaturou nejvyšších soudů. Jeden z prvních problémů, který se dočkal vyjádření Nejvyššího soudu, je společné jednání statutárního orgánu a prokuristy.

V první části práce shrnu argumenty představené Vrchním soudem v Praze v usnesení ze dne 4. srpna 2015, sp. zn. 14 Cmo 184/2014, a následně Nejvyšším soudem v rámci dovolacího řízení v usnesení ze dne 31. října 2017, sp. zn. 29 Cdo 387/2016. V druhé části práce se pak věnuji kontextu rozhodnutí a to jak z pohledu předkodifikační judikatury, tak z pohledu zahraniční právní úpravy a názorů doktríny po rekodifikaci.

Na závěr se pak polemizují s tím, jestli dané rozhodnutí řeší všechny aspekty přednesené otázky.

2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu

Dne 31. října 2017 vydal Nejvyšší soud rozhodnutí, sp. zn. 29 Cdo 387/2016, kterým se finálně vyjádřil k otázce, zda může být jako způsob zastupování společnosti zvoleno společné jednání jednatele a prokuristy. Dovolatelka požadovala v daném případě po Městském soudě v Praze, aby zapsal způsob jednání statutárního orgánu v následujícím znění:

„Za společnost jednají vždy alespoň dva jednatele společně, anebo jeden jednatel společně s jedním prokuristou. Pokud má společnost pouze jednoho jednatele, je společné jednání jednatele a prokuristy vyloučeno.“¹

Městský soud toto zamítl s odůvodněním, že navrhovaný způsob jednání by ve svém důsledku stavěl prokuristu na roveň statutárnímu orgánu.

2.1. Odůvodnění odvolacího soudu

Usnesením ze dne 4. srpna 2015, sp. zn. 14 Cmo 184/2014, Vrchní soud v Praze potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně, přičemž dále rozvedl argumentaci. Vrchní soud prvně reflektoval, že v rekodifikované právní úpravě došlo k posunu v koncepci zastupování

¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2017, sp. zn. 29 Cdo 387/2016

právnických osob, to dle něj ovšem „*neznamená, že by jednání člena statutárního orgánu bylo na roveň postavené a libovolně kombinovatelné s jednáním*“² jiných zástupců právnické osoby.

Společné jednání člena statutárního orgánu a prokuristy dle něj naráží na omezení prokury obsažené v § 450 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále „OZ“), přičemž případné rozšíření zastupitelského oprávnění prokuristy v případech kdy takto podpisuje se členem statutárního orgánu, nemá v českém právním řádě žádnou oporu. Podpůrně pak ještě soud argumentoval ustanovením § 25 odst. 1 písm. g) a i) zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (dále „RejstřZ“), kdy podle prvního písmene se samostatně zapisuje způsob jednání statutárního orgánu a podle druhého pak zase samostatně způsob jednání prokuristy.

Závěrem soud podotknul, že připuštění společného jednání statutárního orgánu a prokuristy by nutně vedlo k závěru, že je takto možno kombinovat jednání i s jinými smluvními či zákonnými zástupci. To by však vedlo k úplnému popření významu statutárního orgánu právnické osoby.

Závěry Vrchního soudu v Praze pak přijal za své také Nejvyšší soud, když dne 10. února 2016 schválilo občanskoprávní a obchodní kolegium dané usnesení k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.

2.2. Argumenty Nejvyššího soudu

Východisko odůvodnění Nejvyššího soudu spočívá v tom, že určení způsobu zastupování právnické osoby spadá do práva týkajícího se postavení osob. Na základě ustanovení § 1 odst. 2 OZ jsou tedy jakákoliv ujednání porušující zákonnou úpravu výslovně zakázána. Následně představil soud tři základní argumenty.

Zprvé, ustanovení § 164 odst. 2 OZ sice umožňuje různorodé stanovení způsobu zastupování právnické osoby, vzhledem k jeho dikci lze ale dovodit, že je tak možno činit pouze v rámci samotného statutárního orgánu. Dle soudu tedy nelze zastupování právnické

² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. srpna 2015, sp. zn. 14 Cmo 184/2014 (uveřejněno pod číslem 42/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní)

osoby statutárními orgány „vázat na společné jednání dalších osob, které nejsou členy statutárního orgánu.“³ Opačný závěr by vedl k porušení zákonné úpravy.

Zadruhé, zástupčí oprávnění prokuristy a statutárního orgánu je zcela jiného rozsahu. Prokurista je omezen na věci vypočtené v ustanovení § 450 OZ, naproti tomu statutární orgány mají právo jednat ve všech věcech. Jejich společné jednání by pak nutně vedlo k nutnosti rozšířit oprávnění prokuristy i na záležitosti nevypočtené v ustanovení § 450 OZ. Takové rozšíření ovšem nemá v českém právním řádu oporu, tudíž není možné.

Zatřetí, prokurista je stále pouze zmocněnec. Pokud by tedy bylo možné vázat jednání statutárního orgánu na jeho součinnost, muselo by jít obdobně vázat jednání statutárního orgánu i na součinnost jiných smluvních nebo zákonných zástupců právnické osoby. To by ovšem vedlo jednak k popírání základní funkce statutárního orgánu, jednak ke zmatku v tom, kdo a jak vlastně může právnickou osobu zastupovat.

3. Právní kontext rozhodnutí

3.1. Právní úprava před rekodifikací

Za účinnosti starého práva byla otázka společného jednání statutárního orgánu a prokuristy řešena stejně. Společné jednání tedy nebylo umožněno. Argumenty byly ale v té době poněkud odlišné.

Klíčovým rozhodnutím bylo usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. února 2000, sp. zn. 7 Cmo 55/99. Podle ustanovení § 13 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále „ObchZ“) jednal statutární orgán jménem právnické osoby, jednání statutárních orgánu bylo tedy přímo jednáním právnické osoby. V dnešním pojetí pak podle ustanovení § 161 a násl. OZ statutární orgán právnickou osobu pouze zastupuje.

Oproti tomu stála prokura podle ustanovení § 14 ObchZ, která byla jenom zmocněním. Dle soudu pak nešlo „[s]měšovat způsob jednání jménem společnosti a jednání za společnost.“⁴

Tento závěr soud částečně založil i na údajích, které byly povinně zapisovány do obchodního rejstříku. Podle ustanovení § 28 odst. 1 písm. e) ObchZ ve znění do dne 31. prosince 2000 se

³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2017, sp. zn. 29 Cdo 387/2016

⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. února 2000, sp. zn. 7 Cmo 55/99

do obchodního rejstříku zapisoval způsob, jakým statutární orgány jednájí jménem společnosti. Ustanovení § 14 odst. 6 ObchZ ve znění do dne 31. prosince 2000 naopak říkalo, že se do obchodního rejstříku zapisuje způsob, jakým se prokurista podepisuje za společnost. Přestože se v těchto ohledech přesná dikce zákona měnila, závěr, že nejde propojovat způsob jednání jménem společnosti a za společnost, obstál i dále.

3.2. Právní úprava v zahraničí

Častým argumentem pro umožnění společného jednání statutárního orgánu a prokuristy je, že je toto umožněno v Německu a Rakousku. V obou zemích pro to ovšem nalezneme výslovné, nebo alespoň analogicky dovozené, zákonné povolení.

V rakouském právu úpravu nalezneme ve speciálním zákonu o společnostech s ručením omezeným,⁵ který věnuje celý § 18 odst. 3 umožnění zastupování společnosti jednatelem a prokuristou společně.⁶ Tato úprava byla platná i na našem území do roku 1950. Oficiální překlad říkal:

„Smlouva společenská může, jestliže jest více jednatelů, pověřiti zastupováním společnosti také jednoho jednatele společně s prokuristou, který jest oprávněn firmu podpisovati“⁷

Podle § 71 odst. 3 zákona o akciových společnostech⁸ pak mohou stanovy určit, že společnost může zastupovat statutární orgán. Způsob zastupování je však nutné nastavit tak, aby byla vždy možnost zastupovat společnost bez součinnosti prokuristy.⁹

V Německu neexistuje explicitní úprava pro společnosti s ručením omezeným. Společné zastupování je ale dovozováno analogicky z úpravy pro akciovou společnost.¹⁰ Ta je určena v

⁵ RGBI. Nr. 58/1906

⁶ „Der Gesellschaftsvertrag kann, wenn mehrere Geschäftsführer vorhanden sind, zur Vertretung der Gesellschaft auch einen Geschäftsführer in Gemeinschaft mit einem Prokuristen, der zur Mitzeichnung der Firma berechtigt ist (§ 48 Abs. 2 UGB), berufen.“

⁷ § 18 odst. 3 zákona č. 58/1906 ř. z., o společnostech s ručením obmezeným

⁸ BGBI. Nr. 98/1965

⁹ „Die Satzung kann, wenn der Vorstand aus mehreren Personen besteht, auch bestimmen daß einzelne von diesen allein oder in Gemeinschaft mit einem Prokuristen zur Vertretung der Gesellschaft befugt sind; es muß aber in jedem Fall die Möglichkeit bestehen, daß die Gesellschaft vom Vorstand auch ohne die Mitwirkung eines Prokuristen vertreten werden kann. [...]“

¹⁰ Zöllner/Noack in: Baumbach/Hueck. *GmbHG*. 19 Aufl. (2010), s. 681

§78 odst. 3 akciového zákona, dle něž mohou stanovy určit podmínku společného jednání statutárního orgánu a prokuristy.¹¹

3.3 Názory po rekodifikaci

Otázka společného jednání statutárního orgánu a prokuristy byla znovu otevřena v důsledku posunu v pojetí jednání právnických osob ke konstrukci, že statutární orgány jednají za právnickou osobu, ne jejím jménem, jako tomu bylo za starého práva. Tímto se totiž dosavadní judikatura stala nepoužitelnou, jelikož odpadl její základní argument.

Závěry pro společné jednání statutárního orgánu a prokuristy byly postaveny zejména na tom, že pokud je umožněno statutárnímu orgánu jednat i bez součinnosti prokuristy, není tím omezováno jeho zástupčí oprávnění.¹² Zároveň je na právnické osobě, aby stanovila pravidla pro to, jak bude tvořena její vůle. Pokud je tedy způsob zastupování statutárním orgánem nastaven tak, aby nebyl omezován a zároveň bylo bráno v potaz omezení prokuristy podle ustanovení § 450 OZ, nic společnému jednání statutárního orgánu a prokuristy nebrání.¹³

Klíčovým argumentem proti pak byla dikce ustanovení § 164 odst. 2 OZ připouštějícího možnost zvolit si způsob zastupování statutárním orgánem, ze které vyplývá, že je tak možno volit pouze uvnitř samotného orgánu.¹⁴ Tento názor přijal i Nejvyšší soud v rozebíraném rozhodnutí.

4. Dopady rozhodnutí

Rozhodnutí zopakovalo závěry vyplývající již z předchozího usnesení Vrchního soudu v Praze a definitivně potvrdilo, že není možné navázat způsob jednání statutárního orgánu na jednání prokuristy. Úprava statutárního orgánu, tudíž i způsob jeho zastupování, patří dle

¹¹ „Die Satzung kann auch bestimmen, daß einzelne Vorstandsmitglieder allein oder in Gemeinschaft mit einem Prokuristen zur Vertretung der Gesellschaft befugt sind. [...]“

¹² JOSKOVÁ, Lucie. Je podle NOZ možná kombinace jednání jednatele (člena představenstva) a prokuristy?. *Rekodifikace & Praxe*, 4/2013, ISSN 1805-6822. Dostupné v ASPI.; EICHLEROVÁ, Kateřina. Společné jednání jednatele a prokuristy. *Rekodifikace & Praxe*, 4/2015, ISSN 1805-6822. Dostupné v ASPI.

¹³ HAVEL in: MELZER, Filip. TÉGL, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek I., § 1-117. Praha: Leges, 2013. s. 101.

¹⁴ DÁVID, R. in: LÁVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník*. I. Obecná část (§ 1-654). Praha: C. H. Beck, 2014. s. 1685.

Nejvyššího soudu mezi statusové otázky¹⁵ a odchýlení od zákonné úpravy tedy není možné. Způsob zastupování statutárním orgánem proto musí být stanoven v souladu s ustanovením § 164 odst. 2 OZ, tj. pouze v rámci statutárního orgánu.

Otázkou je, jestli je toto rozhodnutí aplikovatelné i opačně na způsob zastupování prokuristou, nebo je tento aspekt stále nevyřešen. Jinak řečeno, jestli toto rozhodnutí Nejvyššího soudu vyřešilo také otázku, zda je možné zapsat způsob jednání prokuristy podle ustanovení § 25 odst. 1 písm. i) RejstřZ například jako „*Prokurista zastupuje společnost společně s jedním jednatelem*“, zatímco jednatelé by společnost zastupovali dva společně. Přikláním se spíše k názoru, že je tento problém stále neřešen, a to protože argumenty přednesené Nejvyšším soudem nejsou na zastupování prokuristou přenositelné.

Zprvce úprava prokury, tedy i způsob jednání, není statusovou otázkou právnických osob, jak ostatně v probíraném rozhodnutí uznal i Nejvyšší soud.¹⁶ Není tedy možné bez hlubších úvah tvrdit, že se nelze odchýlit od zákona. Zadruhé úprava prokury ekvivalentní k ustanovení § 164 odst. 2 OZ se nachází v ustanovení § 452 odst. 2 OZ, které ovšem zní: „*Je-li prokura udělena několika osobám, zastupuje každá z nich podnikatele samostatně, ledaže je při udělení prokury určeno něco jiného.*“ Neobsahuje tedy stejnou dikci jako ustanovení § 164 odst. 2 OZ, která by předepsala, že je možné určit způsob zastupování pouze v rámci prokur.

Zatřetí by v tomto případě nebylo nutné jinak rozšiřovat zástupčí oprávnění, jelikož se jedná čistě o způsob jednání prokuristy v rámci jeho působnosti. A nakonec argument *ad absurdum* ostatními smluvními a zákonnými zástupci je z logiky věci neaplikovatelný.

Zároveň se také kloním k názoru, že takto nastavit jednání prokuristy je v souladu se zákonem. Vzhledem k tomu, že se nejedná o statusovou otázku, je jediným ustanovením omezujícím stanovení způsobu jednání prokuristy ustanovení § 453 OZ. Dle mého názoru jej

¹⁵ Shodně ELIÁŠ, Karel. K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku. [online]. [cit. 04.04.2018]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-pojeti-dispozitivniho-prava-v-obcanskem-zakoniku?browser=full>; MELZER, Filip. TÉGL, Petr in: MELZER, Filip. TÉGL, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek I., § 1-117. Praha: Leges, 2013. s. 61.

¹⁶ „Poukazuje-li dovolatelka na skutečnost, že právní úprava prokury nepatří mezi tzv. statusové otázky právnických osob (s čímž Nejvyšší soud souhlasí), přehlíží, že v projednávané věci jde o posouzení přípustnosti (platnosti) ujednání společenské smlouvy upravujícího způsob zastupování společnosti členy statutárních orgánů (jednately).“

však nelze na tento případ aplikovat, jelikož způsob zastupování není vnitřním pokynem.¹⁷ Navíc pokud vezmeme případ společnosti, která má dva jednatele a dva prokuristy, která chce zároveň vždy zaručit princip čtyř očí, nelze už vůbec hovořit o omezení prokury. V navrhovaném případě by totiž neměl prokurista možnost jednat zároveň pouze s jediným dalším prokuristou, ale měl by možnost přizvat jednatele, tedy další dvě osoby. Jeho možnosti jednání za společnost by tedy byly pouze rozšířeny.¹⁸

5. Závěr

Přestože by společné jednání statutárního orgánu a prokuristy umožnilo větší flexibilitu v zastupování právnických osob a mohlo by jej v praxi podstatně zjednodušit, nemá v současné době explicitní oporu v zákoně. V případě způsobu zastupování právnické osoby statutárním orgánem je pak toto judikatorně úplně vyloučeno. Z pohledu způsobu jednání prokuristy se dle mého názoru stále jedná o nevyřešenou otázku a přikláním se spíše k názoru, že lze v souladu s dnešní právní úpravou podmínit jednání prokuristy součinností statutárního orgánu.

¹⁷ Shodně DÁVID, R. in: LÁVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník*. I. Obecná část (§ 1-654). Praha: C. H. Beck, 2014. s. 1685.

¹⁸ Nejednalo by se ale o rozšíření zástupčího oprávnění ve smyslu ustanovení § 450 OZ.

6. Prameny

Odborná literatura:

BAUMBACH, Adolf. a HUECK, Alfred. *GmbHG: Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung*. 19. Aufl. München: C.H. Beck, 2010. Beck'sche Kurz-Kommentare. ISBN 978-3-406-58217-2

EICHLEROVÁ, Kateřina. Společné jednání jednatele a prokuristy. *Rekodifikace & Praxe*, 4/2015, ISSN 1805-6822. Dostupné v ASPI.

JOSKOVÁ, Lucie. Je podle NOZ možná kombinace jednání jednatele (člena představenstva) a prokuristy?. *Rekodifikace & Praxe*. 4/2013, ISSN 1805-6822. Dostupné v ASPI.

LÁVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník*. I. Obecná část (§ 1-654). Praha: C. H. Beck, 2014.

MELZER, Filip. TÉGL, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek I., § 1-117. Praha: Leges, 2013.

Normativní právní akty:

Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGBl. I S. 1089)

Bundesgesetz über Aktiengesellschaften, BGBl. Nr. 98/1965

Gesetz vom 6. März 1906, über Gesellschaften mit beschränkter Haftung, RGBl. Nr. 58/1906

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 58/1906 ř. z., o společnostech s ručením obmezeným

Judikatura:

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2017, sp. zn. 29 Cdo 387/2016

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. srpna 2015, sp. zn. 14 Cmo 184/2014 (uveřejněno pod číslem 42/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní)

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. února 2000, sp. zn. 7 Cmo 55/99 (uveřejněno v časopise Soudní rozhledy, číslo 6/2000, s. 170)

Internetové zdroje:

ELIÁŠ, Karel. *K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku*. [online]. [cit. 04.04.2018]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-pojeti-dispozitivniho-prava-v-obcanskem-zakoniku?browser=full>